

מסורת הש"ס

ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה כא.

עין משפט
נר מצוה

קח א מיי" פ"ג משפ"ג
קדוה משפ"ג ל' ז'
קפ"ג ב מיי" ט"ז פ"ד הלכה
ז'
ג מיי" ט"ז הלכה ז' א

רבינו הגאון

לוי אקלע לבבל בי"א
בתשרי. פיר בא (ברוגית)
[בדוגות] או בבוצות בי"א
בתשרי לבבל, ואמר בסים
תבשילא דבבלא, כלומר
תבשילא דבבל, והוא היום
יום פסח. כלומר כי עברו
אלול ששנצאו אחד עשר
בבבל עשירי לירושלים.
ועל זה העניין נעשה
סוכות. אמרו לו תמיד
ותשלים היום. אמר
להם לא שמעתי מביית דין
מקודש. כלומר שמעתי
להם כי צוננו לעבר אלול.
ואמ' להו היינו יומא
רבא במעבא. פיר, שנה
מעוברת היתה שנמצאו
עשרה במרחשון כי
הוא עשרה בתשרי, והוא
יום כפר. ואמ' להם
א' העידו שעברו השנה
הזאת, ואמ' לא שמענו
מביית דין מקודש, ואמרין
שמה לא עברו. שלוחי
ניסן מהלכין לא פחות
מיי"ב יום, ושלוחי תשרי
פעמים שאין מהלכין אלא
עשרה ימים, מפני כי
שובחין בראש שנה וביום
הכיפורים ובשבת. נמצאו
אלו שלוחי ניסן מגיעין
למקומות רחוקים, מה
שאין שלוחי תשרי מגיעין
בהן. רבה היה רגיל יתוב
הענינה תרי יומי, וזמנה
חיה אשכח כוותיה. כי
עברו ליה לאילול, והיה יום
כפור בי"א בתשרי, דהוה
מחמר אנששה ונקיש תרי
יומי, מילתא וירחמנה עבד
ואמר, ואלא תירחמנה עבד
היה לו לחוש. ואם חשש
מירה יתירה עשה ולא
שובח בה. רב נחמן יתוב
הענינה ביומא דכיפורי,
לאורחא אתה הווא בברא
אמר ליה למחר צומא רבא
במעבא כול'. פשוטה
היא. שלח ליה רב הונא
בר אבין לרבא כי חזית
ברשבה תקופת טבת עד
י"ב בניסן, עברה להדיא
שחא ולא תירוש לה,
דכתיב שמור את חדש
האביב וי, שמור חדש
של אביב שתהא נופלת
בו, כלומר, לא יתא אביב
קרב אלא בתקופת חדשה,
זה הדבר היה נוהג בזמן
שבות המקוש קים, וזה
אחד מן הדברים המפורסם
בידי בית דין בזמן שהיה
האביב קרב. אבל עכשיו
שאין אביב לא חיישין
להא דשלת רב הונא.
ואמ' דלית לן ספק
בזמן הזה, עבדין כי הא
דמירשחא בתחילת יום
טוב דלא נטיסין האידיא
תרי יומי אלא משום
אל תשנו מנהג אבותיכם.

לוי אקלע לבבל בחדרם בתשרי. אחד עשר היה לצני צבל ועשירי
לצני ארץ ישראל לעברו לאלול ומחון המחוס צבל דהא יוה"כ
הוא א"י ציוה"כ של צני צבל צא סמוך למחכה והוא היה ערב יוה"כ
לצני א"י ואמרו לו אסהיד לן כלומר ונאסור ולאכול גם עמה דיוה"כ
הוא אמר להם לא שמעתי מפי צ"ד
מקודש שינא ציוס ל' של אלול סמוך
למחכה שלא היה שהות ציוס לצבל
ולקבל עדותן וידע שלא יקדשוהו עד
למחר ציוס ל"א אזל לא המתינ עד
למחר שישמע שיקדשוהו ואין מעדיין
עד שישמע מצ"ד מקודש כלקמן (ע"ז)
אמ' שידוע שלמחר יקדשוהו וא"ת
והיאך ייחסם לאכול ויש כאן ודאי
איסור כרת לאורייחא וי"ל התנן
לקמן צפרק שני (דף כה. וס) אשר
מקראו אתם מקראי קדש צין צומנן
צין שלא צומנן ואמרין בגמ' אתם
אפי' שוגגים אתם אפי' מודיעים ואפי'
מוטעין והא דלמרינן צפרק גיד
הנשה (תולין דף קא: וס) גצי שגג
ציוה"כ פטור דגזירה הוה ויוה"כ
דהאיא שחא צבתה הוה ולא אמרינן
אתם אפילו מודיעי אתם הוקבע להם
החדש צומנו ומפני הגזירה לא עשו
יוה"כ בעשירי ועשאוהו ציוס השבת
שלא ישמח ואין יוה"כ אלא בעשרה
בתשרי אזל הכא להם היה עשירי
ולא דמי נמי להווא דפ"ק דסנהדרין
(דף י"ב: וס) צנקס חזקיה רחמיס
על עלמנו דכתיב כי אכלו הפסח צבל
ככתוב וגו' ומפרש שעצירו השנה
ציוס ל' של אדר וספור הואיל ורלוי
לקובעו ניסן ולא אמרינן אתם אפי'
שוגגים כו' משום דלא שייך אלא
כגון יוס ל' או יוס ל"א כשקובעין
צבלה מהן ר"ח לחסרו או לעברו
שלא כדן או על פי עדות שקר:
כי חזית דמשבה תקופת טבת עד
שיתרס בניסן, שתיקופת ניסן

תרי ירחי חסירי קלא אית להו לוי אקלע
לבבל בחדרם בתשרי אמר ב' בסים תבשילא
דבבלאי ביומא רבה דמערבא אמרי ליה
אסהיד אמר להו לא שמעתי מפי ב"ד מקודש
אמרו ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן
ולא מטו שלוחי תשרי ליעבדו תרי יומי
גזירה ניסן אטו תשרי רבי אייבו בר נגרי ור'
חייא בר אבא איקלעו לההוא אתרא דהוה
מטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי
ועבדי חד יומא ולא אמרו להו ולא מידי
שמע רבי יוחנן ואיקפד אמר להו לא אמרי
לכו היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי
תשרי ליעבדו תרי יומי גזירה ניסן אטו תשרי
רבא הוה רגיל דהוה יתיב בתעניתא תרי
יומי וזמנה חיה אשכח כוותיה ר"נ יתיב
בתעניתא כוליה יומי דכיפורי לאורתא אתא
ההוא גברא א"ל למחר יומא רבה במערבא
א"ל מהיכא את א"ל מדמהריא א"ל דם תהא
אחריתו קרי עליה יקלים היו רודפינו ישלח
ליה רב הונא בר אבין לרבא כד חזית
דמשבה תקופת טבת עד שיתרס בניסן
עברה להדיא שתא ולא תחוש לה דכתיב
שמור את חדש האביב שמור אביב
של תקופה שיהא בחדש ניסן אמר להו
רב נחמן להנהו נחורתי ימא אתון דלא
ידעיתו בקביעא דירחא כי חזיתו סיהרא
דמשלים ליומא בעירו חמירא אימת משלים
בחמיסר והא אנן מארביסר מבערינן
לדידהו דמגלו להו עלמא מארביסר משלים:
מתני'

(א) [נ' מ' שנת י: ד"ה
רבי נתן, (ב) סנהדרין י"ג;
(ג) ס"א: (ד) הי"ס, (ה) ס"א:
למא, (ו) כ"ח א"ט, (ז) אולי
ז"ל ולעגה,

תורה אור השלם

- 1. קלים היו רדפינו
משירי שמים על הקרבים
דלקנו במדבר ארבו
לנו: איכה ד יט
2. שמור את חודש
האביב ועשית פסח לך
אלהיך כי חודש האביב
הוציאך ממצרים לך:
דברים טו א

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ולא תחוש
כו' דמסייע להו קלא
דכתיב שמור את חדש:

הגהות מהר"י
לנדא

[א] רש"י ד"ה כתיב כו'
שהרי צ"ד עיצרו את חדש
אלול כ"ל:

מוסף רש"י

שמור אביב של תקופה
שיהא חודש ניסן.
שמור תקופת ניסן של
חמה שיהא בתוך חידושה
של לבנה, אביב הוא
ניסן של חמה שאין ניסן
קרוי אביב אלא על פי
ביטול התבואה שמתכנתת
בו, וכל ביטול התבואה
ועמי הקין והחורף לחשבו
החמה בט' ואמר רחמנא
שמור שיהא ניסן של חמה
נמשך לתוך ימי חידושה
אלא על צננה המתמשכה,
ואין לשון חידוש טפל
ואשמעינן שיהא ניסן של
חמה נמשך בתוך ימי
חידוש הלבנה בתקופה,
וממה הן ימי חידושה י"ד
ימים, ממשן ואילן היא
ישנה (סנהדרין ג').

נופלת ציוס ט"ז וקיימא לן (סנהדרין י"ג.) יוס תקופה נמתיל
נמאלת תקופת טבת מושבת עד שיתסר ולא שיתסר בכלל עברה
להיא שחא משום דכתיב שמור את חדש האביב אביב של תקופה
שיהא צדש ניסן ומיוס י"ד ואילן ישנה היא ואלו היתה תקופת
ניסן נופלת ציוס ט"ז לא היינו צריכין לעבר השנה אלא נעבר אדר
וגמחה ניסן יוס אחד ותפול התקופה צ"ד כן פ"י צקונטרס (א) (והתם)
צקנהדרין (דף י"ג.) בתקופת תשרי איירי דפליגי התם אי צעינן
כולה אסיק בתקופה חדשה או מקלמנו) ושמעתינ דהכא אתיא כחתיים
דלמרינן התם אחריס בתקופת ניסן (הו) קיימי וימייח דרשה דהכא
וקשיא לפירוש הקונט' דצ"פ היו צודקין (ס"ס דף מא: וס) משמע
דיוס ט"ז של חדש הוה מן החדש דקאמר עד מתי מצרכין על
החדש נהרדעי אמרי עד י"ו לכך צריך לפרש דהכא קאמר
עד דמשכה שיתסר אפילו ע"י עיצור אדר א"י דמשכה עד שיתסר
ושיתסר בכלל היינו כגון דנפלה תקופת ניסן צשצטר דכי מעצבת
נמי לאדר הרי היא נופלת צשיתסר ואין כאן אביב כלל צדש ניסן
ואין להקשות עלה צצריה לאדר ולצטבו) דהתנן צפרק אין נערכין (ערכין
ד' ט: וס) אין פותחין מ' חדשים מעצבין צשנה ולא ציומא מ' מ' (ערכין
ומפרש בגמ' (דף ע"ז ע"ג.) מ' דלא נראה לעובר יתר על שמתא ומוקי
לה צשנה ומעצבת אזל צשפוטרה יומר על צשעה:
עברה להדיא שתא ולא תחוש לה. תימה דמניא צפ"ק
דסנהדרין (דף י"א: וס) על ג' סיימנן מעצבין
השנה על האביב ועל פירות האילן ועל התקופה על שנים
מהן מעצבין על אחד אין מעצבין ורש"י צ"ג דאמר התם על התקופה
אביבי לן על התקופה שמחין או דילמא מעצבין וקיימא צציה וי"ל
דהתם בתקופת תשרי איירי אזל הכא בתקופת ניסן דעליה לצדה
מעצבין וצריך טעם כיון דמקרא קא דרשי הכא והכא מאי שחא:
על

יומי. עם לילותיהם שחא עברו צ"ד את החדש ויוס אחד עשר
שלנו הוא עשירי שלהן: דם סהא אחריסו. הריני מת על ידך
שתיקוני להתענות צ' ימים וצ' לילות. דם תהא אחריתו נוטריקון
של דמריא: כי חזים דמשכה תקופת טבת עד שיתסר צניסן.
שאין תקופת ניסן נופלת עד יוס ט"ז וקיימא לן דיוס התקופה
מתחיל כר' יוסי דלמר הכי צפ"ק דסנהדרין (ד' י"ג.) נמאלת תקופת
טבת מושבת עד שיתסר צניסן ולא עד כלל: עברה להיא שחא.
כחתיים דלית להו הא סברא צפ"ק דסנהדרין (ס): ולא תחוש
לה. למימר שיהא היא ולא נעצד כוותיהו אלא ודאי כחתיים
נעצד דמסייע להו קרא דכתיב (א) את חדש האביב שיהא
צחידוש ואביב הוא יוסי) תקופת ניסן שניסן של חמה נמשך צו
שניסן קרוי אביב על שם צישול התבואה וצישול התבואה אינו
אלא לחצוננה של חמה שהקין והחורף אחר חצונן החמה הס'
והצריך הכחוצ לשומרו שיהא צחידוש ואין לשון חידוש נופל אלא
צלננה שהיא מתחדשת בתולדותיה. ואשמעינן קרא שיהא ניסן של
חמה בתוך י"ד יוס למולד הלבנה שהוא עדיין מחידוש הלבנה
דמיוס י"ד ואילן ישנה היא ואלו היה תקופת ניסן ציוס ט"ז
לא היינו צריכין לעבר אדר ונדהא את
ניסן יוס אחד ותפול התקופה ציוס י"ד אזל כשהיא צבה ציוס
ט"ז צניסן לא די לן צעיצורו של אדר וצריכה השנה להתעצר
ותפול התקופה צאלר שני נמאל ניסן של חמה מושך בתוך חדש
ניסן הלבנה הכי מפרשינן לה צסנהדרין (ס) אליבא דלחתיים
דכי מטיא צט"ו מעצבין את אדר וכי מטיא לט"ז מעצבין את
השנה: שמור אביב של תקופה. דהיינו ניסן של חמה שיהא
צחידוש ניסן הצלננה: סיהרא דמשלים ליומא. שהירח משלים
מחורו עם הן החמה שאינו מתשיך עד שעת זריחה:
מתני'

(א) צפויים על ר"ה המיוסם
להצטע"ס וי"ל איהא דלמרו
ליה דלמריה קי"ס י"ג בתשרי
ע"ש.